

УДК 37.013.42

Валентина Санжаровець, канд. філос. наук, доц.,
Марія Панченко, студ.
Національний авіаційний університет, Київ

КОНТРОЛЬ НАД СОЦІАЛЬНИМИ ПОСЛУГАМИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Громадянське суспільство має бути активним, контролювати здійснення соціальних послуг, тому що воно є замовником якісної соціальної роботи. Вибір фахової соціальної допомоги клієнтами соціальної роботи допоможе подолати негативні наслідки на місцевому рівні в українському суспільстві. Нагальним є потреба у створенні недержавних соціальних служб, які можуть конкурувати на ринку соціальних послуг.

Ключові слова: соціальні послуги, соціальні служби, громадянське суспільство, соціальна політика.

Сьогодні у нашій країні, як і в інших країнах світу, питання стоїть так: навчання соціальній роботі не може тільки пасивно відображати соціальний розвиток, воно повинно вести активний пошук шляхів вирішення та усунення соціальних проблем, що з'являються на шляху людини. Останнім часом помітно вирізняється тенденція посилення ролі неурядових організацій у формуванні державної політики стосовно соціальної роботи, що активно використовують міжнародний досвід захисту й забезпечення прав клієнтів, пристосовуючи його до вітчизняних соціокультурних умов.

Визначена мета конкретизувалася у таких завданнях: створення спеціалізованих соціальних служб, які надають комплексні соціальні послуги вразливим верствам населення; розробка та впровадження інноваційних технологій соціальної роботи, спрямованих на запобігання девіантних проявів та соціальної профілактики; підвищення рівня професійної компетентності спеціалістів соціальної сфери. Професіоналів для соціальної сфери потрібно готувати таким чином, щоб вони були здатні змінити, усунути і коректувати негативні соціальні прояви у суспільстві. А це можливо лише у закладах освіти, які будують навчання на нових позиціях і враховують тенденції розвитку соціальної політики в країні та інших факторів. Так чи інакше, сучасна система навчання соціальній роботі вимагає суттєвих змін і потребує вдосконалення.

Актуальність формування готовності майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності визначається необхідністю створення умов для розвитку їхньої особистості, а також здатності створювати нові знання, щоб реалізувати їх на практиці. Орієнтація на репродуктивне відтворення знань фахівцем з соціальної роботи, яке зводить професійну підготовку до теоретичного заучування, призводить до неусвідомленого засвоєння навчальних курсів.

Метою статті є обґрунтування контролю з боку громади, а також місцевого самоврядування за соціальними послугами, що надають фахівці зі спеціальності "Соціальна робота".

У центрі уваги соціальної роботи перебуває людина, яка стає клієнтом соціального працівника і потребує науково обґрунтованого ставлення до розв'язання своїх проблем. Соціальна політика як складне і багатопланове явище регулює насамперед відносини, що виникають між членами суспільства в процесі задоволення ними найрізноманітніших потреб. Вона охоплює всі сфери життєдіяльності людини – працю, побут, культуру, відпочинок. Відносини між суспільством і особою соціальна політика регулює головним чином через упорядкування відносин між суспільством і соціальними групами. Важливим принципом політики соціальної роботи було й залишається задоволення потреб клієнтів.

Державні соціальні служби не в змозі здійснювати належну соціальну допомогу клієнтам у зв'язку з зайнятістю, не отримують достатньої фінансової підтримки для здійснення належних соціальних послуг, не мають

достатньої кількості фахівців. Нагальним є потреба у створенні недержавних соціальних служб, які можуть конкурувати на ринку соціальних послуг через соціальний контроль. Навчальні заклади мають можливість забезпечити соціальні служби фахівцями з соціальної роботи. Сучасна парадигма соціальної роботи, яка базується на інтегрованому підході, спрямована на координацію, ефективність і продуктивність соціальних послуг. Недержавними організаціями, що можуть надавати соціальну підтримку, є благодійні фонди, товариства, громадські об'єднання, приватні соціальні служби, відділення міжнародних організацій (ПРООН, ЮНІСЕФ, Товариство Червоного Хреста, Український фонд "Благополуччя дітей", Представництво міжнародної благодійної організації "Кожній дитині", Міжнародна організація "Надія і житло для дітей") тощо.

На прикладі Шотландії де служби соціальної роботи забезпечуються органами місцевого самоврядування, волонтерськими організаціями і приватним сектором, щоб підтримати, підсилити і доповнити неформальне піклування, яке забезпечується та надається сім'єю і сусідами. Нагляд за наданням послуг на рівні центрального уряду забезпечується Групою Послуг Соціальної Роботи Шотландського Відділу Освіти (Social Work Services Group of the Scottish Education Department). Директор цього відділу відповідає за загальне управління органами місцевого самоврядування і фінансову підтримку для конкретних видів діяльності волонтерських організацій.

Головним Актом, яким керуються служби соціальної роботи в Шотландії, є Акт з соціальної роботи (Шотландія) 1968 р., який покладає загальний обов'язок на органи місцевого самоврядування з метою підвищення соціального добробуту і надання та забезпечення обслуговування особам, які його потребують. Акт покладає відповідальність на органи місцевого самоврядування за забезпечення специфічних послуг, як, наприклад, для дорослих правопорушників і для підтримки системи судів для неповнолітніх.

Вивчення характеру взаємозв'язку та механізму взаємодії громадянського суспільства і соціальної роботи є вимогою часу. Громадянське суспільство має певну соціальну структуру, його життєдіяльність зумовлена рівнем розвитку форм власності та потужності горизонтальних суспільних зв'язків. Саме громадянське суспільство, забезпечує репродукцію родового життя людей. Основною домінантою громадянського суспільства є окремо взята особистість, її потреби та інтереси. Сутність соціальної роботи – відтворення людини як єдиного джерела соціального світу і головного суб'єкта соціального життя. Зміст соціальної роботи визначається процесами, які відбуваються в економічній, соціальній, політичній та духовній сферах життя суспільства як органічної системи. Будучи елементом соціальної політики, вона об'єднує людину, державу та громадянське суспільство.

Активна та ефективна соціальна політика держави, у структурі якої соціальна робота займає важливе міс-

це, оскільки відіграє роль одного з потужних виконавчих механізмів, повинна стати міцним підґрунтям всебічного, інноваційного, соціального розвитку країни, підставою для будівництва соціальної держави з конкурентоспроможною соціально орієнтованою ринковою економікою, здатною забезпечити людський розвиток, гідний рівень і якість життя громадян.

Громадянське суспільство – суспільство громадян з високим рівнем економічних, соціальних, політичних, культурних і моральних властивостей, яке утворює розвинені правові відносини з державою; суспільство рівноправних громадян, яке не залежить від держави, але взаємодіє з нею заради спільного блага.

Громадянське суспільство також є інтегрованим позначенням всієї сукупності існуючих у суспільстві відносин, які не є державно-політичними, такого боку життєдіяльності суспільства та окремих індивідів, який перебуває поза сферою впливу держави, за межами її директивного регулювання й регламентації. Громадянське суспільство – це механізм соціальної взаємодії, що складається з системи місцевого самоврядування, різноманітних об'єднань, суспільних рухів і публічної комунікації, місце соціальних дій, відносно автономних від держави. Серед основних ознак громадянського суспільства можна навести такі: визнання в ролі головної цінності суспільства людини, її інтересів, прав, свобод; рівноправність і захищеність усіх форм власності; економічна свобода громадян та їх об'єднань, інших суб'єктів виробничих відносин у виборі форм і здійсненні підприємницької діяльності; свобода і добровільність праці на основі вільного вибору форм і видів трудової діяльності; надійна й ефективна система соціального захисту кожної людини; ідеологічна й політична свобода, наявність демократичних інститутів і механізмів, які забезпечують кожній людині можливість впливати на формування і здійснення державної політики.

Організації громадянського суспільства – це зареєстровані відповідно до чинного законодавства громадські організації, професійні спілки, організації роботодавців, благодійні організації, релігійні організації, творчі спілки та інші організації, діяльність яких не пов'язана із здійсненням владних повноважень і отриманням прибутку з метою його розподілу.

Функції громадянського суспільства – основні напрями діяльності інститутів громадянського суспільства та їх впливу на суспільне життя. Інститути громадянського суспільства: по-перше, є засобом самовираження індивідів, їх самоорганізації та самостійної реалізації ними власних інтересів, розв'язують самотужки або на рівні місцевого самоврядування значну частину суспільно-важливих питань, полегшуючи виконання державою її функцій; по-друге, виступають гарантом непорушності особистих прав громадян, дають їм впевненість у своїх силах, слугують опорою в їх можливому протистоянні з державою, формують "соціальний капітал", здатний до кооперації та ефективних солідарних дій; по-третє, систематизують, впорядковують, надають урегульованості протестам і вимогам людей, які в іншому випадку могли б мати руйнівний характер, і в такий спосіб створюють сприятливі умови для функціонування демократичної влади; по-четверте, виконують функцію захисту інтересів певної групи в її протистоянні з іншими групами інтересів, завдяки чому кожна група отримує шанс бути почутою владою.

Соціальна робота в громаді та місцеве самоврядування має на меті ознайомити громадян із принципами соціальної роботи в громаді, дати уявлення про громаду як систему соціальної підтримки й етапи становлення соціальних служб у громаді, розглянути правове забез-

печення соціальної роботи в громаді, взаємозв'язок соціальних служб у громаді з органами місцевого самоврядування, механізм соціального замовлення, а також висвітлити досвід роботи обцинних служб в Україні та за кордоном, сформувавши навички аналізу специфіки соціальної роботи в громаді та політики місцевого самоврядування щодо розв'язання локальних соціальних проблем.

Порівняно зі своїми столітніми сестрами англійською Social Work, німецькою Sozial Arbeit та французькою Travail Social, українська соціальна робота, що налічує близько 15 років, справді робить тільки перші кроки. На теренах, де багато десятиліть володарювали соціальний захист та соціальне забезпечення, вона намагається знайти своє місце. Без застережень можна стверджувати, що в Україні відбувається своєрідний бум необхідності соціальної роботи.

Щороку виникають усе нові і масштабніші соціальні проекти як для впровадження нових підходів до розв'язання соціальних проблем з використанням теорій і методів соціальної роботи, так і для підготовки та перепідготовки соціальних працівників. Найбільшу активність виявляють у цьому процесі Міністерство соціальної політики України, а також, значних зусиль по впровадженню нової спеціальності докладають Міністерство внутрішніх справ та Міністерство оборони України. На жаль, потенційно найбільший, як свідчить світовий досвід, замовник на працівників соціальної роботи Міністерство охорони здоров'я що тільки починає привидлятися до спеціальності "Соціальна реабілітація".

Спеціалісти, що займаються соціальним захистом, соціальною допомогою, соціальною політикою, психологією, реабілітологією, лікарі і медичні сестри, вчителі, вихователі і працівники пенітенціарних закладів з повним правом говорять про те, що займаються соціальною роботою та волонтерством як одним з аспектів своєї діяльності. І проти цього важко заперечувати. Якщо визначити, що соціальна робота це система теоретичних знань і заснована на них практика, яка має на меті забезпечення соціальної справедливості шляхом насаження і підтримки найменш захищених верств суспільства та протидії факторам соціального виключення, більшість представників суміжних дисциплін погодяться, по-перше, що жодна з них не ставить перед собою таких завдань і, по-друге, що дисципліна, яка ставить перед собою такі завдання, вкрай необхідна в українському сьогоденні.

Взагалі соціальна робота має зв'язок з багатьма науками. Тому фундаментальні науки вирають значну роль у підготовці фахівця з соціальної роботи. Наприклад, якщо соціальний працівник не знається на психології, йому буде дуже важко спілкуватися з людиною, якій він зобов'язаний допомогти. До кожної людини є особливий індивідуальний підхід. Якщо особа не знає його, вона не здатна допомагати іншим, а тому і бути соціальним працівником також не може. Якщо людина займається милосердям, необхідно щоб вона знала медичну науку. Соціальний працівник повинен вміти надавати першу допомогу. Фахівець з соціальної роботи, як і кожна інша людина, громадянин своєї держави, зобов'язаний знати історію свого народу і, звісно, розумітися на основах соціальної історії. Філософія тісно пов'язана з соціальною роботою. Соціальний працівник у своїй діяльності має справу з людиною, взаєминами між особистістю і колективом, між соціальними групами. Уся його діяльність спрямована на удосконалення людських відносин, на проведення в життя ідеалів гуманізму. Саме через розвиток ідеї гуманізму розглядається зв'язок соціальної роботи з філософською проблематикою, особливо етикою, що має предмет дослідження

мораль. Валеологія також має велике значення для соціального працівника. Адже піклуватися про людей так само важливо, як підтримувати нашу природу бездоганно чистою.

Для вирішення соціальних проблем на рівні громади, правомірним у такій роботі застосування підходу на основі соціальних послуг. Такий підхід регламентовано проектом законом України "Про соціальні послуги": мінімальний базовий комплекс соціальних послуг – заходи з виявлення потреб, проведення оцінки потреб у соціальних послугах та організації їх надання. Надання мінімального базового комплексу соціальних послуг в адміністративно-територіальній одиниці забезпечує фахівець із соціальної роботи, соціальний працівник; надавачі соціальних послуг – підприємства, установи, організації та заклади незалежно від форми власності та господарювання, фізичні особи – підприємці, а також фізичні особи, які надають соціальні послуги, відповідно до вимог, встановлених цим Законом; соціальне замовлення – засіб регулювання діяльності у сфері надання соціальних послуг шляхом залучення на договірній основі надавачів соціальних послуг для задоволення потреб у соціальних послугах відповідно до результатів визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці/територіальної громади у соціальних послугах.

Отже, обов'язок громадян, що прагнуть жити в демократичній державі, безсумнівно, має стати співвідношення моралі й права: право передбачає моральне повноліття людини-громадянина. Громадянське суспільство повинно бути активним для контролю здійснення соціальних послуг, воно є замовником якісної соціальної роботи. Вибір фахової соціальної допомоги клієн-

тами соціальної роботи допоможе подолати негативні наслідки на місцевому рівні в українському суспільстві. Діяльність спеціалістів цього рівня ґрунтується на принципах співпраці й розуміння, відкритості і конфіденційності, своєчасної соціальної допомоги й підтримки, пріоритетності профілактики психосоціальних проблем, визнання цінності особистості клієнта і значущості його проблем. З огляду на це важливого значення набуває оволодіння етикою соціальної роботи як основою професійної діяльності, що становить сукупність моральних норм і приписів, які регулюють взаємини між працівниками соціальних служб і клієнтами, між самими соціальними працівниками, а також між соціальними працівниками і службовцями державних і недержавних управлінських структур.

Список використаних джерел

1. Войцях Т.В. Організація та здійснення професійної діяльності соціальних педагогів закладів освіти Черкаської області у 2013-2014 рр.: [методичні рекомендації] / Т.В. Войцях // Педагогічний вісник. – 2013. – № 3. – С. 85–89.
2. Карпенко О.Г. Професійна підготовка соціальних працівників в умовах університетської освіти: науково-методичний та організаційно-технологічний аспекти. Монографія / Олена Георгіївна Карпенко / [за ред. С.Я. Харченко]. – Дрогобич: Коло, 2007. – 374 с.
3. Поліщук В.А. Професійна підготовка фахівців соціальної сфери: зарубіжний досвід. Посібник / В.А. Поліщук. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2003. – 184 с.
4. Словник-довідник для соціальних педагогів та соціальних працівників / За заг. ред. А.Й. Капської, І.М. Пінчук, С.В. Толстоухової. – К.: 2000. – 256 с.
5. Семігіна Т.В. Словник із соціальної політики / Т.В. Семігіна. – К.: Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2005.

Надійшла до редколегії 07.05.16

Валентина Санжаровец, канд. филос. наук, доц.,
Марія Панченко, студ.
Национальный авиационный университет, Киев

КОНТРОЛЬ НАД СОЦИАЛЬНЫМИ УСЛУГАМИ ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА

Гражданское общество должно быть активным, контролировать осуществление социальных услуг, потому что оно является заказчиком качественной социальной работы. Выбор профессиональной социальной помощи клиентами социальной работы поможет преодолеть негативные последствия на местном уровне в украинском обществе. Неотложной является потребность в создании негосударственных социальных служб, которые могут конкурировать на рынке социальных услуг.

Ключевые слова: социальные услуги, социальные службы, гражданское общество, социальная политика.

Valentine Sanzharovets, PhD, Assoc. Prof.,
Maria Panchenko, student
National Aviation University, Kyiv

CONTROL ABOVE SOCIAL SERVICES OF CIVIL SOCIETY

Civil society must be active, to control realization of social services, because it is the customer of quality social work. Choice of professional social help will help to overcome negative consequences the clients of social work at local level in Ukrainian society. Urgent is a requirement increation of nontate social services that can compete at the market of social services.

Keywords: social services, social services, civil society, social policy.

УДК159.937.53

Радіон Свиначенко, канд. психол. наук, доц., докторант
Інститут соціальної та політичної психології АПН України, Київ;
Антоніна Рудська, канд. психол. наук, асист.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕМПОРАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЛІДЕРІВ СОЦІАЛЬНИХ ПРОЕКТІВ

У статті розглядаються ключові соціально-психологічні особливості темпорального потенціалу лідерів соціальних проектів. Показано, що різним типам лідерства в соціальних проектах (спрямованим на дію, взаємодію і розвиток) імпліцитно притаманний відповідний темпоральний потенціал.

Ключові слова: лідерство, соціальні проекти, синхронізація.

Активний розвиток сучасної України і загальний курс на встановлення відкритого громадянського суспільства, стикається з низкою не тільки економічних, але й соціально-психологічних проблем. Однією з них є по-

треба в самоорганізації та розвитку лідерського потенціалу членів суспільства, які б могли самостійно вирішувати та нести відповідальність за ті проблеми якими вони стикаються. На сьогоднішній день така можливість

© Свиначенко Радіон, Рудська Антоніна, 2016